

Následující text je pracovním překladem pořízeným pomocí AI (Gemini) a neprošel redakční úpravou. Slouží výhradně jako studijní materiál účastníků akce EROP, nešířte mimo její rámec.

České slovo **umenšení** bylo zvoleno jako překlad anglického **diminishment**.

Zahrnuje vše, co nás v životě činí menšími: stárí, nemoc, ztráty, selhání, smrt i další zkušenosti, které nás zbavují iluze soběstačnosti.

O posvěcování vlastních umenšení

(Brožura Pendle Hill č. 292)

John Yungblut

O autorovi

Absolvent Harvard College a Episcopal Divinity School v Cambridge v Massachusetts, John Yungblut, sloužil dvacet let v episkopální duchovní službě. V roce 1960 Vstoupil do Náboženské společnosti přátel (kvakerů) a postupně působil jako ředitel Kvakerského domu v Atlantě, ředitel Mezinárodního domu studentů ve Washingtonu, D.C., člen fakulty v Pendle Hill a ředitel Cechu pro duchovní vedení ve Wainwright House v Rye ve státě New York. V současnosti je ředitelem společnosti Touchstone, Inc. v Lincolnu ve Virginii. Kromě poskytování duchovního vedení a poradenství v jungovském kontextu pořádá semináře, duchovní obnovy a dny ztišení.

Yungblut byl celoživotním studentem mystiky. Nejprve ho během studií na Harvardu inspiroval Rufus Jones, později se věnoval studiu evoluce a hlubinné psychologie, zejména propojujícím se mytologiím Pierre Teilharda de Chardin a C. G. Junga, dvou současných mystiků a proroků, kteří promlouvali k jeho životní situaci. Je autorem čtyř brožur nakladatelství Pendle Hill: *Quakerism of the Future: Mystical, Prophetic, and Evangelical* (*Kvakerismus budoucnosti: Mystický, prorocký a evangelikální*); *Sex and the Human Psyche* (*Sex a lidská psyché*); *Seeking Light in the Darkness of the Unconscious* (*Hledání světla v temnotě nevědomí*); *Speaking as One Friend to Another: On the Mystical Way Forward* (*Mluvit jako přítel s přítelem: O mystické cestě vpřed*) a čtyř knih: *Rediscovering Prayer* (*Znovuobjevení modlitby*); *Rediscovering the Christ* (*Znovuobjevení Krista*); *Discovering God Within* (*Objevování Boha v nás*); *The Gentle Art of Spiritual Guidance* (*Jemné umění duchovního doprovázení*)

Žádosti o povolení k citování nebo překladu zasílejte na adresu Pendle Hill Publications, Wallingford, PA 19086.

Copyright © 1990 Pendle Hill

ISBN 0-87574-292-0

The following text is a working material intended solely as study material for participants in the EROP event and must not be distributed outside the scope of the event.

On Hallowing One's Diminishments

(Pendle Hill Pamphlet 292)

John Yungblut

About the Author

A graduate of Harvard College and the Episcopal Divinity School, Cambridge, Massachusetts, John Yungblut served twenty years in the Episcopal ministry. He joined the Religious Society of Friends in 1960, and became successively Director of Quaker House in Atlanta, Director of International Student House in Washington, D.C., a member of the faculty at Pendle Hill, and Director of the Guild for Spiritual Guidance at Wainwright House in Rye, New York. He is currently Director of Touchstone, Inc. in Lincoln, Virginia. In addition to offering spiritual guidance and counseling in a Jungian context, he conducts seminars, retreats, and quiet days.

Yungblut has been a life-long student of mysticism. First inspired by Rufus Jones while an undergraduate at Harvard, he later pursued the study of evolution and depth psychology, particularly the converging mythologies of Teilhard de Chardin and C.G. Jung, two contemporary mystics and prophets who speak to his condition. He is the author of four Pendle Hill pamphlets: *Quakerism of the Future: Mystical, Prophetic, and Evangelical*; *Sex and the Human Psyche*; *Seeking Light in the Darkness of the Unconscious*; *Speaking as One Friend to Another: On the Mystical Way Forward* and four books: *Rediscovering Prayer*; *Rediscovering the Christ*; *Discovering God Within*; *The Gentle Art of Spiritual Guidance*

Requests for permission to quote or to translate should be addressed to Pendle Hill Publications, Wallingford, PA 19086.

Copyright © 1990 Pendle Hill

ISBN 0-87574-292-0

Úvod

Před deseti lety jsem měl tak závažné vnitřní krvácení, že jsem musel sám ujet asi padesát mil po zrádné horské silnici v Severní Karolíně do nejbližší nemocnice na akutní operaci, při níž jsem přišel o osmdesát pět procent tlustého střeva. Byla to záležitost záchvatu divertikulózy; zážitek to byl otřesný a zotavení bylo po nějakou dobu velmi nejisté. Měl jsem štěstí, že plná kolostomie nebyla nutná. Toto omezení, i když občas nepohodlné, pro mě nebylo vážným handicapem. Je mimořádné, jak se tělo takovému traumatu přizpůsobí a dělá s tím, co zbylo, to nejlepší, co dovede.

O dva roky později začal ještě znepokojivější vývoj: Parkinsonova choroba. Nejprve jsem si při ranním holení všiml lehkého třesu jazyka a rtů. V té chvíli se ještě na povel zastavil, ale přesto mě vyvedlo z míry, že třes přicházel a odcházel, jako by měl vlastní vůli. Trvalo téměř rok, než neurolog vyškolený v tomto oboru stanovil definitivní diagnózu. V té době už se objevil třes v pravé ruce a začal se lehce rýsovat i onen maskovitý výraz tváře, který je pro tuto nemoc charakteristický. Dozvěděl jsem se, že na tuto degenerativní nemoc neexistuje žádný známý lék ani známý způsob, jak dosáhnout remise. Během chřipkové epidemie před lety lékaři zcela náhodou zjistili, že pacientům s Parkinsonovou chorobou prospívá zpomalení růstu příznaků díky léku zvanému L-Dopa. Stále sice bez remise, ale s úlevou od toho, co by jinak bylo rychlejším nástupem příznaků. Byl mi nasazen lék Sinemet, jehož dávkování bylo během uplynulých šesti let nutně postupně zvyšovat.

Progradování parkinsonických příznaků u mě doprovázel artritický stav páteře, ramen, chodidel a rukou, který byl občas velmi bolestivý. Bylo mi řečeno, že mezi tím není žádná příčinná souvislost, ale tyto dvě nemoci mají tendenci působit proti sobě zvláštním způsobem. Cvičení je velmi důležité pro zpomalení postupu parkinsonické ztuhlosti, ale zhoršuje artritidu; v důsledku toho mohou být rozhodnutí týkající se aktivit matoucí. Navíc se občas objevuje sklon k depresím.

Mezitím je nyní třes v obou rukách a pažích a začala být ovlivněna i řeč. Zatímco dříve jsem dikci nemusel věnovat jedinou myšlenku, teď o ní musím při mluvení přemýšlet a odpovídajícím způsobem přehánět pečlivou tvorbu zvuku. Problému jsem si byl naštěstí vědom dříve než mé publikum a mohu při projevu vědomě provádět určité úpravy. Možná brzy podstoupím nějakou logopedickou terapii. Při chůzi se objevuje větší nestabilita. Ztuhlost při vstávání se zvětšuje. Každodenní cvičení je nezbytné, abych mohl dál fungovat. Jelikož je umění komunikace klíčové pro mé povolání poradenství, přednášení a vedení dnů ztišení a duchovních obnov, jsem velmi vděčný, že jsem mohl fungovat tak dlouho. Mluvil jsem také s několika Přáteli a požádal je, zda by neposloužili v malém „Výboru pro ujasnění“ (*Clearness Committee*), který by mi poradil ohledně moudrosti stažení se z veřejného vystupování dříve, než nechtěně vložím na své posluchače příliš velké břemeno při snaze mě slyšet a „sledovat“.

Introduction

Ten years ago, I had such severe internal hemorrhaging that I had to drive myself some fifty miles on a treacherous mountain road in North Carolina to the nearest hospital for an emergency operation in which I lost eighty-five percent of the large intestine. A result of an attack of diverticulosis, the experience was harrowing and recovery was touch and go for a time. I was fortunate that a full colostomy was not necessary. This diminishment, while inconvenient at times, has not been a severe handicap. It is extraordinary how the body adjusts to such a trauma and does the best it can with what remains.

Two years later a more alarming development began: Parkinson's disease. I noticed first a slight tremor of the tongue and lips while shaving in the morning. At that point it would stop on command, but still I was disconcerted to have the tremor come and go as if it had a will of its own. It was nearly a year before a definitive diagnosis was given by a neurologist trained in this field. By this time a tremor had developed in the right hand, and there was a faint beginning of that mask-like appearance of the countenance that is characteristic of the disease. I learned that there is no known cure for this degenerative disease, nor any known way of achieving remission. During an epidemic of influenza some years ago doctors discovered quite by accident that patients who also had Parkinson's disease benefited by retardation in the growth of symptoms through a drug known as L-Dopa. Still no remission, but relief from what would have been a swifter onset of symptoms. I was put on the drug Sinemet, the dosage of which has gradually had to be increased over the past half a dozen years.

For me an arthritic condition in the spine, shoulders, feet, and hands has accompanied the progression of Parkinsonian symptoms and has been very painful at times. I am told that there is no causal connection, but the two maladies tend to work against each other in a curious way. Exercise is so important to slow the advance of Parkinsonian stiffness, but aggravates the arthritis; consequently, decisions concerning activities can be perplexing. Moreover, there is a tendency toward depression at times.

Meantime, the tremor is now in both arms and hands and speech has begun to be affected. Whereas I never had to give a thought to diction before, I have had to think about this as I speak, and correspondingly to exaggerate the careful formation of sounds. I have been aware of the problem before my audiences were, happily, and can deliberately make some mindful adjustments as I speak. Perhaps I shall undertake some speech therapy presently. There is more unsteadiness in walking. The stiffness on rising is increasing. Daily exercises are essential to keep going. Since the art of communication is central to a vocation of counseling, lecturing, and the conduct of quiet days and retreats, I have been very grateful to have kept going for as long as I have. I have spoken also to a few Friends and asked if they would serve on a small "Clearness Committee" to advise me regarding the wisdom of retiring from public appearance

Když jsem se poprvé dozvěděl o povaze této nemoci, kterou jsem onemocněl, a o její neúprosné prognóze, prošel jsem si na čas vnitřním protestem. Popření, nevěřícnost: „To zmizí.“ Pak hněv, vzpoura, výzva: „Proč já?“, po níž následovala sebelítost a nevíra. Když jsem pomyslel na negativní dopad, který by to mělo na mé povolání, ohrožovala mě zoufalství a deprese.

before I inadvertently place too great a burden on my audiences in the strain of hearing and “following.”

When I first learned the nature of this illness which I had contracted and the inescapable prognosis, I went through an inwardly staged protest movement for a time. Denial, disbelief: “It will go away.” Then anger, rebellion, challenge: “Why me?” followed by self-pity and incredulity. I was threatened by despair and depression when I thought of the negative effect it would have on my vocation.

O umenšeníh jako společnících

Právě v té době mě zachránila věta z knihy *Božské prostředí* (*Divine Milieu*) od Teilharda de Chardin.

Paměť může být tak pozeňnaným zdrojem. Občas člověka osloví věta v knize. Člověk ji ani nemá v úmyslu uložit, ale ona neodbytně zůstane v mysli jako osina. O léta později nějaká zvláštní potřeba vyvolá tuto větu z tajné komory v psychice, kde tato slova trpělivě čekala, až promluví k nějaké životní situaci. Jedná se o formu synchronicity, v níž nevědomí hraje důležitou roli. Je to smysluplná koincidence, v níž jeden z prvků čekal na okamžik své osobité příležitosti k vykonání své určené služby.

Božské prostředí je velmi osobní a autobiografická kniha, v níž autor hovoří o tom, co v první polovině života nazývá „zbožšťováním vlastních aktivit“, a v druhé polovině o „zbožšťování vlastních pasivit“ neboli „posvěcování vlastních umenšení“. Jsou to numinózní slova: „zbožšťovat“ a „posvěcovat“. Zbožšťovat vlastní aktivity by znamenalo růst ve vědomí, že něčí dary jsou právě tím – byly člověku dány dárce všeho dobrého, Bohem. Próza v této knize neznatelně přechází v modlitbu a Teilhard vyjadřuje vděčnost za různé podoby, které toto vědomí může mít:

Bůh, ve všem, co je v Ném nejživější a nejvtělenější, od nás není daleko, zcela oddělen od světa, který kolem sebe vidíme, hmatáme, slyšíme, čicháme a chutnáme. Spíše na nás čeká v každém okamžiku v našem jednání, v práci dané chvíle. V jistém smyslu je na hrotu mého pera, mého rýče, mého štětce, mé jehly – mého srdce a mé myšlenky. Tím, že tah, linii nebo steh, na kterých pracuji, dovedu k jejich nejzazšímu přirozenému dokončení, uchopím onen poslední cíl, k němuž směřuje má nejvnitřnější vůle.

Lze říci, spolu s buddhisty, že jde o důležitou formu „všímavosti“ (*mindfulness*), a pokusit se pěstovat vnitřní postoj, v němž lze takové vědomí poměrně dlouho udržet. Při nahlédnutí do slovníku zjišťuji, že pro slovo „posvěcování“ (*hallowing*) se nabízí následující definice: „učinit svatým nebo vyčlenit pro svaté použití, zasvětit; chovat ve velké úctě; uctívat“. Pro mě to byla nová a velmi povzbudivá myšlenka – že vlastní umenšení mohou být „učiněny svatými“, „zasvěceny“, „chovány ve velké úctě“, a dokonce „uctívány“.

Pochopil jsem, že prvním krokem k tomu, abych se naučil „posvěcovat“ postupné umenšení, které mě čekají, je hluboké přijetí. Aby však šlo o skutečné posvěcení, muselo by toto přijetí být pozitivní, nikoli negativní. Musím se naučit s tím udělat něco tvořivého.

Cvičil jsem se v představě přijetí umenšení, jako by byly darem společníka, který mě má doprovázet na mé cestě k velkému umenšení, k smrti. Tak jako by mé tělo mělo jednoho dne

On Diminishments as Companions

It was at this time that a phrase from Teilhard de Chardin's *Divine Milieu* came to my rescue.

Memory can be such a blessed resource. Sometimes one is moved by a phrase in a book. One does not even intend to store it away, but it insists on sticking in the mind like a burr. Years later some special need summons the phrase from the secret vault in the psyche where those words have been waiting patiently to speak to some condition. This is a form of synchronicity in which the unconscious plays an important role. It is a meaningful coincidence in which one of the elements has been awaiting the moment of its peculiar opportunity to exercise its appointed ministry.

The *Divine Milieu* is a very personal and autobiographical book in which the author speaks of what he calls, in the first half of life, “divinizing one’s activities,” and of “divinizing one’s passivities” or “hallowing one’s diminishments” in the second half. These are numinous words, “divinizing” and “hallowing.” To divinize one’s activities would be to grow in consciousness that one’s gifts are just that, they have been given one by the giver of all good things, God. Prose passes imperceptibly into prayer in this book and Teilhard expresses gratitude for various forms this consciousness can take:

God, in all that is most living and incarnate in Him, is not far away from us, altogether apart from the world we see, touch, hear, smell and taste about us. Rather He awaits us every instant in our action, in the work of the moment. There is a sense in which He is at the tip of my pen, my spade, my brush, my needle — of my heart and of my thought. By pressing the stroke, the line, or the stitch, on which I am engaged, to its ultimate natural finish, I shall lay hold of that last end towards which my innermost will tends.

One might say, with the Buddhists, that this is an important form of “mindfulness” and try to cultivate the inner posture in which such consciousness can be relatively sustained. Consulting the dictionary I find that for the word “hallowing” the following definitions are offered: “make holy or set apart for holy use, consecrate; to respect greatly; venerate.” It was a new and most encouraging idea to me—that one’s diminishments could be “made holy,” “consecrated,” “respected greatly,” even “venerated.”

I saw that the first step for me in learning to “hallow” the progressive diminishments in store for me was a deep-going acceptance. But the acceptance would have to be a positive, not a negative one, if it were to be a real hallowing. I must learn to do something creative with it.

I practiced imaging acceptance of the diminishments as if they were the gift of a companion to accompany me on my way to the great diminishment, death. As one day my body should

podstoupit „rigor mortis“ (posmrtnou ztuhlost), začal jsem si říkat, že postupné parkinsonické ztuhnutí lze podstupovat, jako by to byl jakýsi „rigor amoris“ – ztuhnutí láskou, neboť ho lze chápat jako součást procesu, skrze nějž nakonec umřu do Boha. V takovém případě by spolupráce s tímto procesem ve smyslu udržování přátelského postoje k němu byla způsobem posvěcování umenšení.

Chápat vlastní umenšení jako společníky poskytuje člověku jistý odstup od nich, což mu následně umožňuje uplatňovat vůči nim jakousi hravost a zachovávat si smysl pro humor. Hodně mě naučil jeden pravdivý příběh o synchronní zkušenosti.

Cítil jsem se trochu sklesle. Bolest byla silnější než obvykle a měl jsem starosti, zda budu schopen dostát některým důležitým závazkům. Stál jsem na chodníku a čekal na taxík před obytným domem, kde žije matka mé ženy na Gramercy Park v New Yorku. Přišel ke mně postarší pán ve velkém rozrušení. Na první pohled jsem viděl, že nepatří k nemajetným obyvatelům New Yorku. Jeho kabát měl kožšinový límec i podšívku a vypadal dost zámožně. Byl však očividně ztuhle znepokojen. „Máte minutu?“ dožadoval se s velkým rozrušením. Jeho potřeba se zdála být velká a já jsem se cítil povinen odpovědět: „No, ano, čekám na taxík, ale... pokračujte.“ A začal mi vyprávět, že právě byl u svého makléře a udělal několik důležitých změn v investicích, které mi vyjmenoval. Bylo to měsíc po Černém pondělí, krachu na burze. „Myslíte, že jsem udělal správnou věc?“ vyhrkl v obrovském zmatku. Nevím, co mě to popadlo – jsem si jistý, že to nebyl impuls řádného výcviku v duchovním doprovázení – ale odpověděl jsem s nejvyšší jistotou, ačkoliv jsem sám v životě neinvestoval ani cent: „Udělal jste naprosto správnou věc!“ Načež se jeho obočí, které bylo hluboce sraštělé, vyhladilo, uklidnil se a poprvé si mě všiml. Řekl poněkud stroze: „Co je s vámi? Třesete se.“ Odpověděl jsem: „Mám Parkinsonovu chorobu.“ Pak k mému úžasnému překvapení autoritativně prohlásil: „Vy šťastlivče, budete žít dlouho,“ smekl klobouk a zmizel v davu. Teď bylo na mně, abych létal v oblacích. Byla to zdaleka nejlepší prognóza, jakou jsem dostal.

Dodnes, když malomyslním, si na tuto zkušenost vzpomenu. A samovolný úsměv či smích, který pak přichází, působí velice terapeuticky. Norman Cousins ve své knize *Anatomie nemoci* vzdává hold léčivé moci smíchu. Zdá se, že na způsobu, jakým smích umožňuje psychice „uvolnit“ napětí, které zhoršuje bolest, je něco jedinečného. Další příležitostí ke smíchu je, když skupině Přátel vyprávím, že nyní stojím před velkým problémem rozlišování. Dříve jsem při kvakerském shromáždění k bohoslužbě chápal vnitřní chvění a vnější třes jako důkaz, že mě Duch svatý vybízí ke sdílení hlasité služby. Ale když se člověk třese pořád, jak rozpoznat pobídku Ducha?

undergo “rigor mortis” I began to tell myself that the progressive Parkinsonian stiffening could be undergone as if it were a kind of “rigor amoris”—a stiffening by love since it could be understood as part of the process by which I shall ultimately die into God. In this case, cooperating with the process in terms of maintaining a friendly attitude toward it would be a way of hallowing the diminishments.

Treating one’s diminishments as companions affords one a certain detachment from them which in turn allows one to exercise a kind of playfulness in relationship to them, to maintain a sense of humor about them. A true story about a synchronous experience taught me a great deal.

I had been feeling a little down. The pain was more severe than usual, and I was concerned about being able to meet some important engagements. I was standing on the sidewalk, waiting for a cab in front of the apartment building in which my wife’s mother lives at Gramercy Park in New York City. An elderly gentleman came up to me in great perturbation. I could see at a glance that he was not one of New York’s indigent population. His coat had a fur collar and lining, and he looked quite affluent. But he was clearly deeply disturbed. “Have you got a minute,” he demanded, with much agitation. His need seemed great, and I felt constrained to respond, “Well, yes, I’m waiting for a cab, but—go ahead.” He proceeded to tell me that he had just been to his stockbroker’s and had made some important changes in investment, and listed these for me. It was a month after Black Monday, the stock exchange crash. “Do you think I did the right thing?” he blurted out in great consternation. I don’t know what possessed me—I’m sure it wasn’t the impulse of proper training in spiritual guidance—but I responded with supreme confidence, though I had never invested a dime of my own, “You did exactly the right thing!” Whereupon his brows, which had been deeply furrowed, became smooth, he quieted down, and took notice of me for the first time. He said, somewhat abruptly, “What’s wrong with you? You’re trembling.” I responded, “I have Parkinson’s disease.” Then, to my utter amazement, he said, with authority, “You lucky fellow, you’ll live a long time,” tipped his hat, and disappeared in the crowd. It was my turn to walk on air. This was by far the best prognosis I had been given.

To this day, when I become discouraged, I recall this experience. Then the chuckle that comes spontaneously is very therapeutic. Norman Cousins in his *Anatomy of an Illness* pays tribute to the healing power of laughter. There seems to be something unique in the way in which laughter enables the psyche to “let go” of the tensions that aggravate pain. Another occasion for laughter is when I tell a group of Friends that I am now confronted by a great problem in discernment. Heretofore in Quaker meeting for worship I understood an inner quaking and outer trembling as evidence that the Holy Spirit was prompting me to share a vocal ministry. But when one is trembling all the time, how does one discern the prompting of the Spirit?

Umenšení, které jsou jako malé smrti

Teilhard rozpoznává, že síly umenšení jsou „obrovské, nekonečně rozmanité, jejich vliv je neustálý“. Rozlišuje mezi umenšení, jejichž původ leží v nás, a umenšení, jejichž původ leží vně nás:

Vnější pasivity umenšení jsou všechny naše drobné nepřízně osudu. Stačí se ohlédnout za naším životem a uvidíme, jak se vynořují ze všech stran: bariéra, která nám hradí cestu, zeď, která nás svírá, kámen, který nás sráží z cesty, překážka, která nás drtí, neviditelný mikrob, který zabíjí tělo, slůvko, které nakazí mysl, všechny ty události a nehody různého významu a různých druhů, tragická přerušení (otřesy, šoky, amputace, úmrtí), která vstupují mezi svět „ostatních“ věcí a svět, který vyzařuje z nás.

Co je však pro nás ještě těžší snášet, jak si Teilhard uvědomuje, je být odříznut od věcí skrze nějaké „vnitřní a nenapravitelné umenšení“, který nás postihne při narození nebo nás zaskočí později v životě:

Lidsky řečeno, vnitřní pasivity umenšení tvoří ten nejčernější sediment a nejsoufaleji zbytečná léta našeho života. Některé na nás číhaly, už když jsme se poprvé probudili: přirozené nedostatky, tělesné vady, intelektuální nebo morální omezení, v jejichž důsledku bylo pole našich aktivit, našeho potěšení a našeho vidění od narození bezohledně omezeno.

Zde nejde ani tak o umenšení, jako spíše o deprivace od samého počátku. Pokud si je člověk těchto omezení vědom, jde o tvořivé přijetí, opuštění sebelítosti a hořkosti. Ve své zkušenosti si nedokážu představit nic tak krásného, jako je nesobecká oddanost rodiče, prarodiče, bratra nebo sestry, který na sebe vzal a po léta bez stěžování nesl břemeno péče o mentálně postiženého nebo těžce handicapovaného člena rodiny. Taková péče dává váhu doktríně zastoupení (*substitution*) Charlese Williamse, hluboké praxi „nesení břemen jedni druhých“.

Rovněž jsem v úžasu stál před obdivuhodným způsobem, jakým někteří jednotlivci dokázali proměnit handicap, jako je ráčkování nebo kóktání, v nehraný půvab, který osobnost spíše umocňuje, než aby z ní slevovala.

Svatý Pavel zřejmě překonal svůj „osten v těle“, epilepsii či jinou chorobu, takovým způsobem, že to poskytlo pozitivní přínos jeho službě druhým. Posvěcování může být uplatněním estetické citlivosti, která ani neukládá utrpení druhému, ani je neskrývá. Posvěcením může být umění

The Diminishments that are like Little Deaths

Teilhard recognizes that the forces of diminishment are “vast, infinitely varied, their influence constant.” He distinguishes between the diminishments whose origin lies within us and those diminishments whose origins lie outside us:

The external passivities of diminishment are all our bits of ill fortune. We have only to look back on our lives to see them springing up on all sides: the barrier which blocks our way, the wall that hems us in, the stone which throws us from our path, the obstacle that breaks us, the invisible microbe that kills the body, the little word that infects the mind, all the incidents and accidents of varying importance and varying kinds, the tragic interruptions (upsets, shocks, amputations, deaths) which come between the world of ‘other’ things and the world that radiates out from us.

But what is even harder for us to bear, Teilhard realizes, is to be cut off from things through some “inward and irretrievable diminishment” which affects us at birth or catches us unaware later in life:

Humanly speaking, the internal passivities of diminishment form the blackest residue and the most despairingly useless years of our life. Some were waiting to pounce on us as we first awoke: natural failings, physical defects, intellectual or moral limitations, as a result of which the field of our activities, of our enjoyment, of our vision, has been ruthlessly limited since birth.

These are not so much diminishments as deprivations from the beginning. Insofar as the person is conscious of these limitations it is a matter of creative acceptance, letting go of self-pity and bitterness. I can think of nothing in my experience as beautiful to witness as the selfless devotion of a parent, grandparent, brother or sister who has assumed and borne over the years without complaint the burden of caring for a retarded or severely handicapped family member. Such care gives credence to Charles Williams’ doctrine of substitution, the practice in depth of “bearing one another’s burdens.”

I have also stood in wonder before the marvelous way in which some individuals have managed to turn a handicap such as a lisp or a stammer into an ingenuous charm that enhances rather than detracts from the personality. St. Paul seems to have surmounted his “thorn in the flesh,” epilepsy or some other malady, such that it made a positive contribution to his ministry to others. Hallowing can be the exercise of an aesthetic sensibility that neither imposes an affliction on another nor hides it. The hallowing may be the artistry of the caretaker of the limited or handicapped individual whose selfless ministry to the afflicted is a boon to everyone.

pečovatele o omezeného či handicapovaného jedince, jehož nesobecká služba sužovanému je požehnáním pro všechny.

Po odkazu na vrozené vady Teilhard dále vyjmenovává pozdější narušitele vnitřního světa našeho těla a psychiky, kteří od nás vyžadují integraci a posvěcení jako „malé smrti“:

Jiné na nás číhaly později a objevily se stejně náhle a brutálně jako nehoda, nebo stejně plíživě jako nemoc. My všichni si jednoho dne uvědomíme, pokud jsme tak již neučinili, že se v samotném srdci našeho života usadil jeden z těchto procesů rozpadu. Někdy jsou to buňky těla, které se vzbouří nebo onemocní; jindy se zdá, že v konfliktu jsou samy prvky naší osobnosti nebo že se vymkly kontrole. A pak bezmocně přihlížíme zhroucení, vzpourě a vnitřní tyranii a žádný přátelský vliv nám nemůže přijít na pomoc.

Having referred to birth defects, Teilhard goes on to list the later intruders into the inner world of our body and psyche that call on us for integration and hallowing as “little deaths:”

Others were lying in wait for us later on and appeared as suddenly and brutally as an accident, or as stealthily as an illness. All of us one day or another will come to realize, if we have not already done so, that one of these processes of disorganization has installed itself at the very heart of our lives. Sometimes it is the cells of the body that rebel or become diseased; at other times the very elements of our personality seem to be in conflict or to run amok. And then we impotently stand by and watch collapse, rebellion and inner tyranny, and no friendly influence can come to our help.

Umenšení spojené se ztrátou blízkého

Ve své moudrosti kazatel v knize Kazatel na jednom místě uvažuje: „Čas a náhoda potkává všechny.“ Proč jsme se rozhodli nazývat přírodní katastrofy jako povodně, požáry, zemětřesení, hurikány a sopky „božími zásahy“ (*acts of God*) a nepřipisujeme témuž zdroji mnohem delší období klidného počasí a stabilního stavu zemských vrstev, to mi vždycky vrtalo hlavou. A zdálo se mi jako mimořádně kruté tvrzení vykládat takové pohromy jako formu trestu zvoleného Bohem k usměrnění Božích tvorů.

Takové katastrofy mohou přinést nadměrné umenšení v kvalitě života postižených, nemluvě o tom, že způsobují masové ztráty na životech. Je pozoruhodné, jak rychlá a štedrá může být reakce těch, jejichž srdce jsou dotčena. V lidské přirozenosti je něco velmi hlubokého, co okamžitě reaguje empatickým ztotožněním: „Nebýt milosti Boží, mohl jsem to být já.“ Mystické uvědomění si v takových chvílích, že člověk není jen strážcem druhého, ale je tím druhým, je téměř univerzální zkušeností. Postižení mohou být bezmocní posvětit své umenšení, nakolik jsou pohlaceni naléhavými potřebami přežití a zvládáním jedné krizové situace za druhou. V takovém případě musí posvěcení vykonat ti, kteří jsou povoláni reagovat skrze nějakou formu humanitární pomoci v terénu nebo skrze obětavé dary na podporu takové služby.

Měřítko automobilové nebo letecké nehody je mnohem menší a počet zasažených tudíž mnohem nižší, ale náhlost a násilnost události je srovnatelná. Není čas se připravit ani se sebrat. Z těchto důvodů je snad jedna z proseb v litanii v *Knize společných modliteb* formulována tímto způsobem:

*Od blesku a bouře, od zemětřesení, požáru a povodně, od moru, nákazy a hladu;
od války, vraždy a od náhlé smrti, zachraň nás, dobrý Pane.*

Ztráta blízkého takto způsobená náhlou nehodou se často zdá být větší tragédií než vleklá smrt způsobená nemocí milované osoby. Ačkoli je náhlá smrt umenšením vzhledem k nenaplněnému životu, který mohl být, zesnulý netrpí traumatem odloučení. Toto umenšení nesou ti, kteří přežili. „Nereálnost“ ztráty je prvním utrpením, které je třeba podstoupit. Trvá nekonečně dlouho, než člověk přijme ztrátu jako pravdivou a definitivní. Mysl ze zvyku tak napůl očekává opětovné objevení na obvyklých místech a v obvyklých časech. Jakmile tato iluze opadne, je třeba vykonat práci zármutku a bolestného „uvolnění“ (*letting go*). Pokud náhlá smrt vzala na sebe formu sebevraždy, přistupuje k tomu ještě dodatečná tíha viny, jež nutí znovu prožívat každý okamžik posledních týdnů a měsíců, zpětně hádat, co mohl člověk udělat jinak, jak mohl jinak reagovat na dané provokace. Jak jsem mohl této tragédii zabránit? Vůči čemu jsem byl slepý? Proč jsem nezaznamenal tento varovný signál? „Ó Bože, vrať mi to všechno zpět. Nech mě to zkusit znovu.“ Bohužel, smrt je neodvolatelná a trvalá.

The Diminishment of Bereavement

In his wisdom, the preacher in Ecclesiastes reflects in one place: “Time and chance happeneth to all.” Why we have chosen to call natural disasters like flood, fire, earthquake, hurricane, and volcanic eruption “acts of God” and not attribute to the same source the much longer spells of calm weather and stable conditions of the earth’s strata has always puzzled me. And it has seemed a singularly cruel pronouncement to interpret such calamities as a form of punishment chosen by God for the disciplining of God’s creatures.

Such disasters can bring about excessive diminishments in the quality of life for those affected, not to speak of causing wholesale loss of life. It is extraordinary how swift can be the response and how generous on the part of those whose heartstrings are touched. There is something very deep in human nature that reacts instantly with empathic identification. “There but for the grace of God go I.” The mystical realization at such times that one is not only another’s keeper, but is the other is an all but universal experience. The afflicted may be helpless to hallow their diminishments, so consumed are they with the urgent needs of survival and coping with one emergency after another. In this case the hallowing may have to be done by those called to respond through some form of relief work in the field or through sacrificial gifts in support of such service.

The scale of an auto or plane crash is much smaller and the numbers involved consequently much fewer, but the suddenness and the violence of the incident is comparable. There is neither chance to prepare nor time to rally one’s resources. For these reasons, perhaps, one of the petitions in the litany in the Book of Common Prayer is phrased in this manner:

*From lightening and tempest, from earthquake, fire and flood, from plague,
pestilence and famine; from battle and murder and from sudden death, Good
Lord, deliver us.*

Bereavement so caused by sudden accident often seems a greater tragedy than a protracted death through illness of the loved one. While a sudden death is a diminishment with reference to the unfulfilled life that might have been, the departed does not suffer the trauma of separation. This diminishment is borne by the survivors. The “unreality” of the loss is the first suffering to be undergone. It takes an interminable length of time to accept the loss as true and final. The mind from force of habit half expects a reappearance in the accustomed places and at the accustomed times. Once this illusion has abated, there is work of grieving to be done and the painful “letting go.” If the sudden death has taken the form of suicide there is the additional weight of guilt which insists on reliving every moment of recent weeks and months, second-guessing what one might have done differently, how one might have reacted or responded differently to given provocations. How might I have prevented this tragedy?

Umenšení pramenící z takové náhlé ztráty jsou hrozná. Je to jako náhlá, nepřipravená psychická amputace. Vlákná psychiky zůstávají krvavá a obnažená. Spojení jsou přetata. To, co se v porovnání s tím zdálo jako relativní celistvost, již se psychika těšila dříve, je roztříštěno bez možnosti obnovy. Stále ohrožující aspekt nesmyslnosti života přebírá vládu a staví se do samého středu jeviště lidského života. Myslí se honí nejrůznější divoké myšlenky, včetně spáchání sebevraždy, jen aby člověk mohl být s milovanou osobou. Může být takové umenšení posvěceno jakýmkoli představitelným způsobem? Ano, věřím, že může, a to čtyřmi způsoby.

Za prvé, každodenním svěřováním milované osoby do Boží péče s vědomím, že u Boha je všechno v pořádku.

Za druhé, pokud je v utrpení obsažen prvek viny, přijetím a objetím odpuštění a životem v odpuštěném životě. To může zahrnovat jistotu, že člověk odpustil zesnulému, pokud existuje i ta nejmenší možnost nebo alespoň podezření, že zesnulý mohl být částečně motivován hněvem. Sebevražda může být zamýšleným trestem pro toho, kdo přežil blízký vztah – bohužel až příliš účinným.

Za třetí, přenesením veškeré péče a energie, které byly pohlceny ztraceným vztahem, na nějakou jinou lidskou potřebu – čímž se realizuje fenomén, o němž jsme se zmínili dříve a který Charles Williams nazval zastoupením.

A za čtvrté, růstem ve vědomí skrze tyto různé procesy, takže se člověk stává více individuovaným, a tím citlivějším a dostupnějším pro utrpení druhých.

Ztráta blízkého bere na sebe dojemné podoby: ztrátu drahé osoby smrtí nebo nechtěné odloučení od partnera skrze rozvod či opuštění. V obou případech je nezbytné vykonat mnoho práce se zármutkem, obvykle s pomocí přítele nebo poradce. Nakonec jde o „uvolnění“, částečné opuštění jisté míry závislosti, částečné svěření do Boží péče toho, kdo byl milován a ztracen, protože člověk již není v pozici tomuto „druhému“ sloužit. Jak je možné tento druh umenšení posvětit? Tím, že člověk nenese mrzačící zbytkovou hořkost, tím, že je připraven odpustit zranění, i když nebyla podána žádná žádost o odpuštění, tím, že prosí o sílu přesahující ho samého, aby odpustil sám sobě za svůj vlastní podíl na hříších z opomenutí, věcech neudělaných nebo neřečených.

Možná nejvíce hojivou věcí, která se může stát, je to, co William James označil jako „vypuzující moc nového citu“. Nemusí jít o novou osobu. Tento nový cit může být uměleckou formou, vyšším cílem nebo zkušeností konverze. Musí to být nový závazek dostatečně velký na to, aby pohltil energii a zájem, které charakterizovaly dřívější vztah. Ať už je to cokoli, musí se do toho vstoupit s odevzdaností. Posvěcování umenšení ze ztráty blízkého nebo ztráty významného vztahu vyžaduje jak „uvolnění“ něčeho, co bylo ztraceno, tak nadšené objetí něčeho, co bylo nalezeno, nebo spíše darováno milostí.

What was I blind to? Why did I fail to pick up this warning signal? “O God, give it all back to me. Let me try again.” Alas, death is irrevocable and permanent.

The diminishments emanating from such sudden loss are terrible. It is like a sudden, unprepared for, psychic amputation. The fibers of the psyche are left bleeding and raw. Connections are severed. What seems, by comparison, the relative wholeness the psyche had enjoyed before is shattered beyond restoration. The ever-threatening meaningless aspect of life takes over and preempts front and center on the stage of one’s life. All sorts of wild ideas race through the mind, including committing suicide in order to be with the loved one. Can such a diminishment be hallowed by any conceivable means? Yes, I believe it can in four ways.

First, by daily committing the loved one into God’s keeping, knowing that with God all things are well.

Second, if there is an element of guilt in the suffering, by receiving and embracing forgiveness and living into the forgiven life. This may involve being certain that one has forgiven the departed if there is the slightest possibility, or suspicion at least, that the departed may have been partly motivated by anger. Suicide can be an intended punishment of the survivor of a close relationship — alas, all too effective.

Third, by transferring to some other human need all the care and energy that had been consumed by the lost relationship — thereby realizing the phenomenon we referred to earlier which Charles Williams called substitution.

And fourth, by growing in consciousness through these various processes so that one becomes more individuated, and thereby more sensitive to and available for the suffering of others.

Bereavement takes poignant forms: loss by death of a dear one or unwilling separation from a partner through divorce or abandonment. In either case it is essential that much grief work be done, usually with the aid of a friend or counselor. In the end it is a matter of “letting go,” partly letting go of some measure of dependency, partly entrusting into God’s keeping one who has been loved and lost since one is no longer in a position to serve that “other.” How can one possibly hallow this kind of diminishment? By not carrying crippling residual resentment, by standing ready to forgive the hurts even if no request for forgiveness is made, by asking for strength beyond oneself to forgive oneself for one’s own part in sins of omission at least, things left undone or unsaid.

Perhaps the most healing thing that can happen is what William James noted as “the expulsive power of a new affection.” This need not be a new person. This new affection can be an art form or a cause or a conversion experience. It must be a new commitment large enough to absorb the energy and interest that had characterized the earlier relationship. Whatever it be, it must be entered “into” with abandonment. Hallowing the diminishment of bereavement or

Je dobré si připomenout Freudova slova: „Nemůžeme nic ztratit, aniž bychom to nahradili.“ Naše vnitřní přirozenost se hrozí prázdnoty stejně jistě jako Příroda sama. Freud předepisoval vnitřní práci smutečního řádu (zármutku) nebo „zrání“. Přijetí deprivace v případě ztráty je první fází hojení. Dokud není práce zármutku dokončena, člověk nemůže být otevřen novému „citu“. V nevědomí je něco, co se bude bouřit a toto úsilí zmaří. Když byla práce zármutku prožita a umenšení přijato, člověk je připraven na obnovu tvořivého impulsu. Paul Tournier ve své poslední knize *Tvůrčí utrpení (Creative Suffering)* po smrti své milované manželky a dlouholeté společnice formuluje psychologický zákon: „Čím větší je žal, tím větší je tvůrčí energie, k níž dává vzniknout.“ Vyznává se:

Jsou vdovci, kteří takřkajíc pozastaví svůj život, jako by se život v okamžiku jejich ztráty zastavil. Jejich přítomné myšlenky se obrátily k minulosti, zatímco já žiji v přítomnosti a hledím do budoucnosti. ... Mohu věru říci, že mám velký žal a že jsem šťastný muž.

Pro Tourniera bylo napsání knihy *Tvůrčí utrpení* součástí jeho práce se zármutkem. Poté, co byla napsána, byl volný vytvořit nový a pevný vztah, jehož výsledkem bylo nové manželství, které rozjasnilo poslední léta jeho života.

Velmi podobnou zkušenost měl Alan Paton. Byl jsem dvakrát svědkem krásy jeho prvního manželství. Stejně jako Tournier nesl velký žal a byl šťastným mužem. Část práce se zármutkem vykonal tím, že napsal o své bývalé ženě a jejich vztahu v knize *Pro tebe, která jsi odešla (For You Departed)*. Třetím příkladem tohoto druhu je pocta C. S. Lewise jeho manželce, *Anatomie jednoho zármutku (A Grief Observed)*. Tvůrčí úsilí napsat o vlastní ztrátě, dát jí estetický rámec v literární podobě, pomáhá práci zármutku a může sloužit stejně dobře jako trvalý pomník.

Pro ty, kteří tento dar nemají, bude muset práce a pomník vzít jiné podoby. Jednou může být deník, který nikdo jiný neuvidí, v němž psychologické procesy aktivní imaginace (zejména ve formě imaginárního dialogu) mohou působit velmi terapeuticky. Lze vyhledat důvěryhodného a oddaného přítele, který bude trpělivě naslouchat, zatímco člověk vyjádří svůj žal, aniž by zastavoval proud slz. Tak či onak musí být žal vyjádřen, práce zármutku dokončena, než bude možné pokračovat v záležitostech života. Pokud člověk nemůže posvětit umenšení ze ztráty tím, že o něm napíše, může o něm svědčit před přáteli v Duchu nekonečným množstvím způsobů. Nic však nemůže zcela ulevit od bolesti, kterou je třeba snést v samotě.

Bývalo zvykem Tourniera a jeho ženy sdílet společnou meditační praxi. Tuto praxi s ní vytvořil a dobře mu posloužila, když už tu nebyla v těle. Popisuje jejich zkušenost:

loss of a significant relationship demands both “letting go” of something that has been lost and embracing with enthusiasm something that has been found, or rather, given by grace.

It is well to remember Freud’s words: “We can lose nothing without replacing it.” Our inner nature abhors a vacuum just as surely as Nature herself. Freud prescribed the inner work of mourning or “maturation.” Accepting the deprivation in the case of bereavement is the first stage in healing. Until the work of mourning has been accomplished, one cannot be open to a new “affection.” There is that in the unconscious which will protest and abort the effort. When the work of mourning has been gone through, the diminishment accepted, one is ready for the renewal of the creative urge. Paul Tournier, in his last book, *Creative Suffering*, following the death of his beloved wife and companion through the years, articulates a psychological law: “The greater the grief, the greater the creative energy to which it gives rise.” He makes confession:

There are widowers who, as it were, suspend their lives, as if life had stopped at the moment of their bereavement. Their present thoughts have turned to the past, whereas I live in the present and look to the future. . . . I can truly say that I have a great grief and that I am a happy man.

For Tournier, writing the book *Creative Suffering* was a part of his work of mourning. After it was written, he was free to form a new and binding relationship, resulting in a new marriage which brightened the last years of his life. Much the same kind of experience was Alan Paton’s. I was witness on two occasions to the beauty of his first marriage. Like Tournier he carried a great grief and was a happy man. He accomplished some of the work of grief in writing of his former wife and their relationship in *For You Departed*. A third instance of this kind is attested in C. S. Lewis’ tribute to his wife, *A Grief Remembered*. The creative effort of writing about one’s loss, giving it an aesthetic setting in literary form, assists the work of mourning and may serve as well as an abiding memorial.

For those who have not this gift, the work and the memorial will have to take other forms. One may be a journal which no one else sees, in which the psychological processes of active imagination (especially in the form of imagined dialogue) can be very therapeutic. A trusted and devoted friend can be sought out to listen patiently while one pours out one’s grief, not staunching the flow of tears. One way or another the grief must be expressed, the work of mourning accomplished, before one can get on with the business of living. If one cannot hallow the diminishment of bereavement by writing of it, one can bear witness to it with friends of the Spirit in an infinite variety of ways. But nothing can altogether relieve the pain that must be borne in solitude.

Naslouchali jsme Bohu v tichu a zapisovali si své myšlenky – ať už pocházely od nás, z našeho podvědomí, nebo od Boha – a pak jsme si je navzájem četli. Je to nejistější cesta k vzájemnému hlubokému objevování. Říkávali jsme si věci, které bychom si bez těchto velmi zvláštních společných chvil nikdy neřekli.

Poté popisuje, jak mu tato praxe posloužila při práci se zármutkem po její smrti:

Tento druh meditace sám praktikuji samozřejmě již téměř padesát let. . . . V minulosti jsem svou každodenní meditaci často vynechával, ale od smrti své ženy jsem nevynechal ani jediný den – jako by mé dostaveníčko s Bohem bylo také dostaveníčkem s ní.

Zkušenost se ztrátou blízkého může mít i jiné podoby deprivace. Není omezena na ztrátu konkrétní osoby, s níž byl život člověka hluboce propleten. Neštěstí je všestranné a provádí svou ničující vivisekci na psychice i jinými způsoby. Může se stát, že člověk ztratí práci v plné síle života a bez vlastní viny. Možná nepředvídané okolnosti v dnešní době kulturní mobility vyžadují, aby člověk náhle změnil své bydliště ze známého prostředí do vzdáleného místa, které se prvnímú téměř v ničem nepodobá. Po prožití a ocenění toho, že „jeho podíl padl do krásného kraje“ po řadu let, může být člověk hrubě vytržen z pohodlí a bezpečí známého a vržen do cizího a ohrožujícího prostředí. Některé z abstinenčních příznaků charakteristických pro zármutek ze ztráty se objevují i za těchto okolností. Ztráta statusu ve svém povolání a ztráta spjatosti s navyklym prostředím jsou formami ztráty. I ty vyžadují „uvolnění“ a výdej tvůrčí energie při vytváření nové práce nebo nového domova v cizím prostředí. Proti takovým nepřízním osudu by si člověk udělal dobře, kdyby v raném věku pěstoval jistý odstup, jaký pro nás popisuje Victor Hugo:

Buď jako ten pták,
když na chvíli v letu se zastaví
usadí se na větví,
jež se pod ním prohýbá,
a přesto zpívá,
neboť ví, že má křídla.

It had been the custom of Tournier and his wife to share a practice of meditation together. He had formed the practice with her and it stood him in good stead when she was no longer there in the flesh. He describes their experience:

We would listen to God in silence, and note down our thoughts—whether they came from ourselves, from our subconscious, or from God—and read them to each other afterwards. It is the surest way to mutual discovery in depth. We used to say to each other things we should never have said without those very special moments together.

Then he describes how this practice served him in his grief work after her death:

I have, of course, been practicing this kind of meditation on my own for nearly fifty years. . . . In the past I have often skipped my daily meditation, but since my wife's death, I have not missed a single day—as if my rendezvous with God were also a rendezvous with her.

The experience of bereavement can take other forms of deprivation. It is not confined to loss of a particular person with whom one's life was deeply intertwined. Misfortune is versatile and performs its devastating vivisection on the psyche in other ways too. It may be that one loses one's job in the full vigor of life through no fault of one's own. Perhaps unforeseen circumstances in these days of cultural mobility require that one suddenly must move one's residence from one setting to a distant place which bears little or no likeness to the first. After experiencing and appreciating that "one's lines had fallen in pleasant places" over a number of years, one may be rudely wrenched from the comfort and security of the familiar and plunged into a strange and threatening environment. Some of the withdrawal symptoms characteristic of bereavement appear under these circumstances as well. Loss of status in one's vocation and loss of relatedness to an accustomed environment are forms of bereavement. They, too, demand "letting go" and an output of creative energy in creating a new job or a new home in an alien environment. Against such vicissitudes one would do well to cultivate a certain detachment early in life, of the kind Victor Hugo describes for us:

Be like that bird
Who, pausing in flight,
Feels the bough give way
Beneath her feet
And yet sings,
Knowing she hath wings.

Některá požehnání, která doprovázejí stárnutí

Umenšení mohou s přibývajícímí léty nabývat mírnějších forem. Pro dobrou radu nemůžeme udělat nic lepšího než se obrátit k Paulu Tournierovi a jeho knize *Učme se stárnout* (*Learn to Grow Old*). Mluví o pozitivních příležitostech, které odchod do důchodu nabízí. Vždy existuje jisté umenšení, které člověk prožívá při ztrátě osoby. Možná jsme se příliš úzce ztotožnili se svou pracovní personou, částečně kvůli naší potřebě sebeúcty, částečně proto, že uznání je příjemné pro nás všechny, zcela nad rámec potřeby společnosti nás někam „zařadit“.

Tournier nazývá proces odchodu do důchodu „rekonverzí od vydělávání na živobytí k kulturní aktivitě“. V procesu odchodu do důchodu dostává člověk dar času navíc. Bonusem je příležitost rozvíjet dary a talenty dlouho opomíjené – možná ani netušené. Tournier navrhuje, aby se člověk začal připravovat na příchod stáří brzy, aby ho nezaskočilo v tom smyslu, že ani neprozkoumal nebo nepromyslel možné nerozvinuté dary. Aby bylo stáří úspěšné, „musí se s ním začít brzy“. Poměrný dostatek volna poskytuje šanci „vést aktivní a kontemplativní život zároveň, propojovat vědu a poezii“. Patříme do neosobní společnosti, do technologického věku.

V tomto kontextu Tournier vnímá, že staří lidé mají reálný úkol: „obnovit v naší neosobní společnosti lidské teplo, duši, kterou ztratila“. Zjistil, že se proměňuje z velmi vytíženého chirurga v „lékaře osobnosti“, který má čas shromažďovat a předávat své myšlenky o duši skrze své spisy. Pochopil a pro druhé interpretoval, že existuje „nejen rozměr práce, povinnosti a rozumu, ale také rozměr lásky, poezie a duchovního života“.

Má-li člověk posvětit umenšení ze ztráty osoby, je nutné vybudovat druhou kariéru nebo naplnit svůj život zajímavou, novou, samostatně zvolenou prací. Když byl Jung v rozhovoru pro BBC „Face to Face“ tázán, jakou radu by dal stárnoucím, odpověděl: Žijte dál, jako byste měli žít věčně. Těšte se na zítřek . . . nemůžeme snést život bez smyslu. Poté, co odešel z chirurgie, přijal Tournier druhou kariéru jako „psycholog a duchovní průvodce“. Každý z nás musí stejně tak pokračovat v uplatňování svých darů, když kariéra našich středních let musí skončit. Viktor Frankl napsal: „Hluboko v sobě člověk hledá smysl pro sebe a snaží se sám sebe naplnit v souladu s tímto smyslem.“ Jen tak lze vyznat spolu se svatým Pavlem: „Ačkoli náš vnější člověk chřadne, ten vnitřní se obnovuje den co den“ (2 Kor 4,16).

Stárnutí má jisté výhody. Dochází k přechodu od jednotlivého k univerzálnějšímu. Tournier naznačuje, že dochází k osvobození od bezprostředních zájmů, k příležitosti sledovat hlubší zájmy srdce a mysli. Nazývá to „přechodem od zistného zájmu k nezištnému zájmu“. Láska se stává méně přivlastňovací. Navíc jsou staří lidé často vyhledáváni jako důvěrníci. Již nepůsobí pod tlakem vůle k moci. Nebo spíše vůli k moci lze nyní sublimovat:

Some Blessings that Accompany Aging

Diminishments can take more subdued forms with the advancing years. For good counsel we cannot do better than to turn to Paul Tournier in his book, *Learn to Grow Old*. He speaks of the positive opportunities that retirement affords. There is always a certain diminishment one experiences in loss of persona. We may have identified ourselves too closely with our work persona, partly due to our need for self-esteem, partly because recognition is pleasant for us all, quite beyond the need of society to “place” us.

Tournier calls the process of retirement “a reconversion from earning a living to cultural activity.” One is given the gift of extra time in the process of retiring. The bonus is the opportunity to develop gifts and talents long neglected — perhaps even unsuspected. Tournier suggests that one should begin early to prepare for the onset of old age, lest it catch one off guard in the sense that one has not even explored or reflected upon possible undeveloped gifts. In order to make a success of old age “one must begin it early.” The comparative leisure affords one a chance “to carry on an active life and a contemplative life at the same time, to blend science and poetry.”

We belong to an impersonal society, a technological age. In this context Tournier perceives that the old have a real job to do: “the restoration to our impersonal society of the human warmth, the soul it has lost.” He found himself being transformed from a very busy surgeon to “a doctor of the person,” with time to gather and transmit his thoughts on the soul through his writing. He came to realize and interpret for others that there was “not only the dimension of work, duty and reason, but also the dimension of love, of poetry and of the spiritual life.”

If one is to hallow the diminishment of loss of persona it is necessary to build a second career or to fill one’s life with interesting, new, self-appointed work. When Jung was asked on the BBC interview, “Face to Face,” what counsel he would give to the aging, he responded: Live on as if you were going to live forever. Look forward to tomorrow . . . we cannot stand a meaningless life. After he retired from surgery, Tournier adopted a second career, as “a psychologist and director of conscience.” Each of us, likewise, must continue to exercise his or her gifts when the career of our middle years must end. Viktor Frankl wrote, “deep within himself man seeks a meaning for himself and tries to fulfill himself in accordance with that meaning.” Only so can one confess with St. Paul, “Though our outer nature is wasting away, our inner nature is being renewed every day” (2 Cor. 4:16, RSV).

There are certain advantages to growing older. There is a passage from the particular to the more universal. Tournier suggests there is a liberation from immediate interests, an opportunity to pursue the deeper interests of the heart and mind. He calls it “a passage from interested interest to disinterested interest.” Love becomes less possessive. Moreover, the old are often sought out as confidants. They no longer operate under the constraints of the will to power. Or rather the will to power can now be sublimated:

Stejně jako lze být mocný ve svém aktivním životě skrze profesní, společenský, vojenský, ekonomický, politický, intelektuální nebo polemický úspěch, lze být úspěšný až do stáří skrze vřelost srdce, ochotu přijmout všechny příchozí, laskavost a nezištnost.

Když nás Browning zval, abychom s ním stárli, protože „to nejlepší má teprve přijít“, neoddával se prázdné fantazii. Věděl, o čem mluví. Způsob, jak posvětit umenšení z toho, že už nejsme potřební v dřívějším povolání, spočívá v rozvíjení dalších dovedností, které ležely ladem, a ve vložení stejného množství energie a imaginace do této nové práce jako do provozování předchozí profese. Mezitím jsou tu často vnoučata, která by mohla obrovsky získat z pozornosti a péče, na něž jsou rodiče příliš zaneprázdněni.

Mimo to přichází se stárnutím nečekaný bonus. Člověk zjišťuje, že je schopen jako nikdy předtím nacházet potěšení v úspěších druhých. Až do té doby byl vždy tak trochu žárlivý nebo soutěživý. Pokud člověk řádně zraje, měl by vrůst do toho, co Wordsworth nazývá „filozofickou myslí“. Poskytuje to svěží vhled, který Wordsworth popisuje v závěrečných verších své ódy „Intimations of Immortality from Recollections of Early Childhood“ (Názny nesmrtelnosti z vzpomínek na rané dětství):

*Jiný závod byl běžen a jiné palmy získány.
Díky lidskému srdci, z něhož žijeme,
díky jeho něžnosti, jeho radostem i obavám,
i ten nejmenší kvítek, co vykvete, mi dokáže dát myšlenky,
které často leží příliš hluboko pro slzy.*

Člověk zjišťuje, že je stále více možné mít zástupné potěšení z úspěchů druhých, protože je v tomto duchu cítí jako své vlastní – v duchu, který je zkušeností příbuzenství se všemi věcmi. V bezpečné předávce štafetového kolíku do rukou svého nástupce v závodě spočívá neobyčejná radost.

Člověk se navíc může utěšit vědomím, že existuje jeden dar, který nemusí utrpět umenšení, ale může naopak pokračovat v růstu, dokud člověk žije: dar stávat se stále hlubším kajícím. Kierkegaard nám připomíná, že o tanečníkovi či tanečnici lze říci, že dosáhl a překročil svůj vrchol, ale pro kajícího je možné pokračovat v růstu, dokud žije. Je pěkné vědět, že zatímco ostatní dary člověka se nadále zmenšují, pokud základní schopnosti drží, existuje jeden dar, který se s přibývajícím věkem může prohlubovat – dar přinášet pokání.

Člověk může růst jako kající, jak s přibývajícím věkem jasněji vnímá Boží lásku k sobě samému a dojemnost skutečnosti, že byla z velké části neopětována. Pak se zdá, jak vyjádřil Léon Bloy:

Just as one can be powerful in one's active life through professional, social, military, economic, political, intellectual or polemical success, so one can be successful on into old age through warmheartedness, readiness to welcome all comers, kindness and disinterestedness.

When Browning invited us to grow old with him for the “best was yet to be,” he was not engaging in idle fantasy. He knew whereof he spoke. The way to hallow the diminishment of no longer being needed in the earlier vocation is to develop other skills that have lain fallow and to put as much energy and imagination in this new work as in the pursuit of the previous profession. Meantime, there are often grandchildren who could benefit enormously from attention and caring the parents are too busy to give.

There is also an unexpected bonus that comes with aging. One finds that one is able, as never before, to find pleasure in the achievements of others. Until then one was always a little jealous or competitive. If one is maturing properly, one should grow into what Wordsworth calls the “philosophic mind.” It affords a fresh insight which Wordsworth describes for us in the closing lines of his ode, “Intimations of Immortality from Recollections of Early Childhood”:

*Another race has been, and other palms are won.
Thanks to the human heart by which we live,
Thanks to its tenderness, its joys, and fears,
To me the meanest flower that blows can give
Thoughts that do often lie too deep for tears.*

One finds it increasingly possible to take vicarious delight in the achievements of others because they feel like one's own in this spirit which is an experience of kinship with all things. There is a singular joy in placing the baton securely in the hands of one's successor in the race.

One can take comfort, moreover, in the realization that there is one gift that need not suffer diminishment, but can actually continue to grow as long as one lives: the gift for becoming an ever more profound penitent. Kierkegaard reminds us that it can be said of a dancer that he or she reaches and passes his or her prime, but for the penitent it is possible to continue to grow as long as one lives. It is nice to know that while the rest of one's gifts continue to diminish, if one's basic faculties hold, there is one gift that can deepen with the passage of years — the gift for offering penitence.

One can grow as a penitent as one perceives more clearly, as one grows older, the love of God for one's self and the poignance of the fact that it has been largely unrequited. Then, it seems, as Leon Bloy has expressed it: “There is only one sorrow, not to be a saint.” Penitence takes

„Existuje jen jediný zármutek: nebýt světcem.“ Pokání bere na sebe formu truchlení nad ztracenou nevinností a člověk prožívá hluboké vnitřní truchlení. Avšak pokání s doprovodnou jistotou odpuštění může umožnit hlubokou metanoiou a uvolnit lásku, která motivuje poslušnost. To zase umožňuje druhou nevinnost, která s sebou nese požehnání vyššího vědomí.

Jak člověk stárne a podstupuje zničující umenšení, pokud lze tyto deprivace, ztráty a omezení posvětit, je možné stát se ještě citlivějším a vnímavějším k smysluplným koincencím. Je přirozené zápasit proti umenšením, jako Jákob zápasící s andělem. Je dobré vidět, že tím člověk zápasí s andělem, a nepustit ho, dokud neobdrží osobité požehnání tohoto konkrétního anděla. I když člověk odejde se silným kulháním, umenšení bude tímto požehnáním posvěceno.

Možná největším požehnáním, které lze vybojovat, je vůle, důvěra a milost stále více se odevzdávat tomu, co Teilhard nazývá „dvojitou nití“ našeho života:

Život každého z nás je takřkajíc utkán ze dvou nití: nit vnitřního vývoje, jejímž prostřednictvím se postupně utvářejí naše myšlenky, city a naše lidské i mystické postoje; a nit vnějšího úspěchu, skrze niž se vždy nacházíme v přesném bodě, v němž se sbíhá celistvost sil vesmíru, aby na nás vyvolala účinek, který si Bůh přeje.

Právě v průsečíku těchto dvou nití dochází k tomu, co nazýváme synchronitou: v místě setkání, kde se sbíhá vnitřní vývoj, „vnitřek“, a vnější, „vnějšek“.

Tam nalézáme Boha.

Teilhard končí vášnivou modlitbou:

Ó Bože, aby ses se mnou vždy setkal tak, jak si přejete, a tam, kde bys mě chtěl mít, aby ses mě mohl plně zmocnit, jak skrze vnitřek, tak skrze vnějšek mě samotného, dej, abych nikdy nepřetrhl dvojitou nit svého života.

the form of mourning a lost innocence and one experiences a deep internal grieving. But penitence with the concomitant assurance of forgiveness can make possible a deep-going metanoia and release the love that motivates obedience. This in turn makes possible a second innocence that carries with it the blessing of higher consciousness.

As one grows older and more devastating diminishments are undergone, if these deprivations, losses, and limitations can be hallowed, it is possible to become ever more sensitive to, and more perceptive of, meaningful coincidence. It is natural to struggle against diminishments, like Jacob wrestling with the angel. It is well to see that, in doing so, one is struggling against an angel and not to let go until one has received the distinctive blessing of that particular angel. Even if one goes away limping badly, the diminishment will have been hallowed by this blessing.

Perhaps the greatest blessing that can be wrested is the will, the trust, and the grace to abandon oneself increasingly to what Teilhard calls the “double thread” of our lives:

The life of each one of us is, as it were, woven of two threads: the thread of inward development, through which our ideas and affections and our human and mystical attitudes are gradually formed; and the thread of outward success by which we always find ourselves at the exact point at which the totality of the forces of the universe converge to produce upon us the effect which God desires.

It is at the intersection of these two threads that what we call synchronicity takes place: the meeting point of where the inward development, “the within,” and the outward, “the without,” converge.

There we find God.

Teilhard concludes with a passionate prayer:

O God, that at all times you may find me as you desire me and where you would have me be, that you may lay hold on me fully, both by the Within and the Without of myself, grant that I may never break the double thread of my life.

Posvěcování Velkého umenšení, Smrti

Nakonec Teilhard čelí velkému umenšení, smrti samotné:

Ve smrti, jako v oceánu, všechny naše pomalé či rychlé umenšení vytékají a splývají. Smrt je součtem a dovršením všech našich umenšení: je to zlo samo – čistě fyzické zlo, pokud organicky vyplývá z materiální plurality, v níž jsme ponořeni – ale i morální zlo, pokud je tato neuspořádaná pluralita, zdroj veškerého sváru a veškeré zkaženosti, zplozena ve společnosti nebo v nás samých špatným užitím svobody.

Pak se s námi dělí o svou moudrost týkající se způsobu, jakým máme tento největší z umenšení posvětit:

Musíme překonat smrt tím, že v ní najdeme Boha. A ze stejného důvodu najdeme božství usazené v našich nejvnitřnějších srdcích, v poslední pevnosti, která se mohla zdát schopná Mu odolat.

Je však důležité použít všechny své síly a energii k boji proti nemoci, která útočí na naše tělo, všemi představitelnými prostředky. Teprve potom můžeme oprávněně podlehnout nepříteli:

Při prvním přiblížení umenšení nemůžeme doufat, že najdeme Boha, ledaže budeme pocíťovat odpor k tomu, co na nás přichází, a dělat vše, co je v našich silách, abychom se tomu vyhnuli. Čím více v tu chvíli odmítáme utrpení celým svým srdcem a celou svou silou, tím těsněji přilneme k srdci a jednání Božímu . . . Jakkoli je náš odpor ušlechtilý, v tom či onom okamžiku pocítíme, jak sevření sil umenšení, proti nimž jsme bojovali, postupně získává vítězství nad silami života a sráží nás, fyzicky poražené, k zemi. . . Jako umělec, který využívá vadu nebo nečistotu v kameni, který sochá, nebo v bronzu, který odlévá, aby vytvořil jemnější linie nebo krásnější tón, Bůh, aniž by nás ušetřil dílčích smrtí nebo konečné smrti, jež tvoří esenciální součást našeho života, je proměňuje tím, že je integruje do lepšího plánu – pokud v Něho s láskou důvěřujeme. Nejen naše nevyhnutelná neštěstí, ale i naše chyby, dokonce i ty nejuvážitelnější, mohou být v této proměně zahrnuty, pokud jich vždy litujeme. Ne všechno je okamžitě dobré pro ty, kdo hledají Boha; ale všechno je schopno stát se dobrým . . . Bůh si musí nějakým způsobem udělat místo pro Sebe, vyhloubit nás a vyprázdnit, má-li do nás nakonec proniknout. A aby nás v Sebe asimiloval, musí rozbít

Hallowing the Great Diminishment, Death

Finally, Teilhard confronts the great diminishment, death itself:

In death, as in an ocean, all our slow or swift diminishments flow out and merge. Death is the sum and consummation of all our diminishments: it is evil itself—purely physical evil, insofar as it results organically from the material plurality in which we are immersed—but a moral evil too, insofar as this disordered plurality, the source of all strife and all corruption, is engendered in society or in ourselves by the wrong use of liberty.

Then he shares with us his wisdom concerning the way we are to hallow this greatest of diminishments:

We must overcome death by finding God in it. And by the same token, we shall find the divine established in our innermost hearts, in the last stronghold which might have seemed able to withstand Him.

It is important, however, to use all of one's powers and energies to fight against the disease that is attacking one's body by every conceivable means. Only then may we justifiably yield to the enemy:

At the first approach of the diminishments, we cannot hope to find God except by loathing what is coming upon us and doing our best to avoid it. The more we repel suffering at that moment, with our whole heart and whole strength, the more closely we cleave to the heart and action of God . . . However fine our resistance, at some moment or other we feel the grip of the forces of diminishment, against which we were fighting, gradually gaining victory over the forces of life, and dragging us, physically vanquished, to the ground. . . Like an artist making use of a fault or an impurity in the stone he is sculpting or the bronze he is casting so as to produce more exquisite lines or a more beautiful tone, God without sparing us the partial deaths, nor the final death which forms an essential part of our lives, transfigures them by integrating them in a better plan — provided we trust lovingly in Him. Not only our unavoidable ills, but our faults, even our most deliberate ones, can be embraced in that transformation, provided always we repent of them. Not everything is immediately good to those who seek God; but everything is capable of becoming good . . . God must,

molekuly v našem bytí, aby nás přelil a přetvořil. Funkcí smrti je poskytnout nezbytný vstup do našeho nejvnitřnějšího já. Přiměje nás podstoupit požadovanou disociaci. Uvede nás do stavu organicky potřebného k tomu, aby na nás sestoupil božský oheň. A tímto způsobem bude její osudná moc rozkládat a rozpouštět zapřažena do nejbožštějších operací života. To, co bylo přirozeně prázdné a pusté, návrat k pluralitě, se v každé lidské existenci může stát plností a jednotou v Bohu.

Podle Teilharda spočívá konečné posvěcení všech umenšení, včetně velkého umenšení, smrti, v úsilí učinit je prostředkem společenství s Bohem. Opět neznatelně přechází od přísně odůvodněného výkladu k poezii modlitby, když čelí své vlastní blížící se smrti:

Dej, abych ochotně souhlasil s touto poslední fází společenství, během níž Tě budu držet tím, že se v Tobě budu zmenšovat. Poté, co jsem Tě vnímal jako Toho, kdo je větším já než já sám; dej, až přijde má hodina, abych Tě rozpoznal pod podobou každé cizí nebo nepřátelské síly, která se zdá být odhodlána mě zničit nebo vytlačit. Když znamení věku začnou značit mé tělo (a ještě více, když se dotknou mé mysli), když nemoc, která mě má zmenšit nebo odnést, udeří zvenčí nebo se zrodí uvnitř mě; když přijde ten bolestný okamžik, v němž si náhle uvědomím, že jsem nemocný nebo stárnu; a především v tom posledním okamžiku, kdy cítím, že ztrácím vládu nad sebou a jsem zcela pasivní v rukou velkých neznámých sil, které mě utvořily, ve všech těchto temných okamžicích, ó Bože, dej, abych pochopil, že jsi to Ty (pokud je má víra dostatečně silná), kdo s bolestí rozděluje vlákna mého bytí, aby pronikl do samotné morku mé podstaty a odnesl mě v sobě.

Katolická církev podporovala tradiční víru, že pokud člověk zemře při přijímání eucharistie, okamžitě dosáhne ráje. Ale Teilhardova krásná modlitba končí:

Nestačí, abych zemřel při přijímání. Nauč mě přistupovat k mé smrti jako k aktu společenství.

in some way or other, make room for Himself, hollowing us out and emptying us, if He is finally to penetrate into us. And in order to assimilate us in Him, He must break the molecules in our being so as to re-cast and re-model us. The function of death is to provide the necessary entrance into our inmost selves. It will make us undergo the required dissociation. It will put us into the state organically needed if the divine fire is to descend upon us. And in that way its fatal power to decompose and dissolve will be harnessed to the most divine operations of life. What was by nature empty and void, a return to plurality, can, in each human existence, become plenitude and unity in God.

According to Teilhard the final hallowing of all diminishments, including the great diminishment, death, is to seek to make them a means of communion with God. Once again he moves imperceptibly from closely reasoned exposition into the poetry of prayer, as he confronts his own advancing death:

Grant that I may willingly consent to this last phase of communion in the course of which I shall possess You by diminishing in You. After having perceived You as He who is a greater myself; grant, when my hour comes, that I may recognize You under the species of each alien or hostile force that seems bent upon destroying or supplanting me. When the signs of age begin to mark my body (and still more when they touch my mind), when the ill that is to diminish me or carry me off strikes from without or is born within me; when the painful moment comes in which I suddenly awaken to the fact that I am ill or growing old; and above all at that last moment when I feel I am losing hold of myself and am absolutely passive within the hands of the great unknown forces that have formed me, in all these dark moments, O God, grant that I may understand that it is You (provided only my faith is strong enough) who is painfully parting the fibers of my being in order to penetrate to the very marrow of my substance and bear me away within yourself.

The Catholic Church had encouraged the traditional belief that if one were to die while receiving communion, one would immediately attain paradise. But Teilhard's beautiful prayer concludes:

It is not enough that I should die while communicating. Teach me to treat my death as an act of communion.

Tato nejvyšší forma posvěcení velkého umenšení smrti samotné byla Teilhardovi dopřána. Již nějakou dobu říkal svým přátelům, že jeho přáním je zemřít na Velikonoční neděli. Právě v ten den roku 1955, poté co šel ráno na mši v katedrále svatého Patrika v New Yorku, se odpoledne zúčastnil smyčcového koncertu s několika přáteli a poté pro ně uspořádal čaj. Když přistoupil, aby jednoho z nich obsloužil, padl dopředu a řekl: „Tentokrát je to hrozné.“ (Teilhard již dříve přežil infarkt.) Byl si vědom do posledního okamžiku, bez strachu, ve společenství s Bohem.

Krátce předtím, než Teilhard napsal *Božské prostředí*, napsal svému blízkému příteli, otci Auguste Valensinovi:

V životě každého z nás je čas pro růst a čas pro umenšení. V jednom okamžiku je dominantním tónem konstruktivní lidské úsilí a v druhém mystické zničení.

This supreme form of hallowing the great diminishment of death itself was granted Teilhard. He had told his friends for some time that it was his wish to die on Easter Day. On that very day in 1955, having gone to Mass in the morning at St. Patrick's Cathedral in New York, he attended a string concert with a few friends in the afternoon, and afterward entertained them for tea. As he moved toward serving one of them he fell forward, saying, "This time it is terrible." (Teilhard had survived an earlier heart attack.) He was conscious to the last moment, unafraid, in communion with God.

Shortly before Teilhard wrote *The Divine Milieu*, he wrote to a close friend, Father Auguste Valensin:

There is a time for growth and a time for diminishment in the lives of each one of us. At one moment the dominant note is one of constructive human effort, and at another mystical annihilation.

Posvěcování umenšení skrze praxi kontemplativní modlitby

Nejúčinnější dílnou pro učení se, jak posvětit své umenšení, je věrná praxe kontemplativní modlitby. Výše uvedené formy ztráty blízkých vrhají člověka do hlubin neútěšné osamělosti. Žádná forma utrpení není intenzivnější. Ale osamělost, která je negativní zkušeností, může být přeměněna v samotu, která je pozitivním požehnáním. Osamělost sama o sobě oslabuje. Samota buduje, poskytuje vědomé prostředí, v němž se může odehrávat významný růst v životě Ducha. Samota je dar času bez doprovodného rozptylování, příležitost dělat společnost vlastní duši. Je to místo, kde Duch svatý může člověku pomoci zapřáhnout vlastní kříž takovým způsobem, aby jej mohl nést bez příliš velkého vypětí. Je to to, co svatý Pavel nazval „životem skrytým s Kristem v Bohu“. Samota napomáhá psaní deníku, reflexi, meditaci a je nezbytná pro kontemplaci.

Kontemplace se v konečném důsledku vzpírá definici. Je to umění, jemné umění jedinečné pro každého umělce. Je to změněný stav vědomí, který přichází pouze milostí, ačkoli člověk je vyzván, aby své vnitřní rozpoložení uzpůsobil tak, aby byl přístupný daru, který nelze vynutit. Musíme rozlišovat mezi meditativní modlitbou a kontemplativní modlitbou. V meditativní modlitbě je mysl stále zapojena do diskurzivního uvažování. Probíhá zde proud vědomí, v němž stále dochází k myšlení a tvoření obrazů. Režimy meditativní modlitby jsou chvála, díkyvdání, vyznání, přímluva a prosba. To jsou velmi platné a vskutku nezbytné formy modlitby, má-li člověk srozumitelně odpovídat na to božské v sobě samém. Reakce jak na imanentního Boha uvnitř, tak na transcendentního Boha vně a za námi vyžaduje tyto způsoby komunikace kvůli Boží bytosti a přirozenosti. Moudrosti hebrejské Bible jsme napomínání, abychom Boha uchovávali bez jména a bez obrazu. Je-li Bůh osobní Bytostí nějakého druhu – a je těžké věřit, že zdroj a podstata veškeré lásky není osobní Bytostí – pak tato Bytost musí být androgynní, jak věřili někteří v rané křesťanské církvi.

Kontemplativní modlitba neboli kontemplace samotná je stav vědomí, v němž bylo tělo ztišeno, aby mohlo sloužit Duchu. Člověk může skutečně chtít a s praxí dosáhnout tohoto prvního kroku na „cestě dovnitř“ do změněného stavu vědomí využitím jedné nebo více z velké řady technik, včetně jógových praktik, sledování svého dechu, zaměření pozornosti na plamen svíčky, jemného tření hladkých, leštěných kamínků mezi prsty, představování si krásné a klidné krajiny, do níž se člověk může zcela uvolnit. Ztišení mysli je dalším krokem. To je mnohem těžší, ale existují techniky, které se ukázaly jako užitečné. Jemné vytrvalé opakování mantry může pomoci vyčistit rušný dům mysli. Člověk se může s jistým úsilím vůle posunout od soustředěného vědomí k rozptýlenému uvědomění. Člověk může cvičit opouštění jednoho obrazu za druhým v neklidném otáčení a manévrování mysli. Je však pochybné, zda jakýkoli akt vůle může uskutečnit konečný přechod do změněného stavu vědomí známého jako kontemplace.

Hallowing Diminishments Through the Practice of Contemplative Prayer

The most effective workshop for learning how to hallow one's diminishments is the faithful practice of contemplative prayer. The forms of bereavement noted above plunge one into the depths of inconsolable loneliness. No form of suffering is more intense. But loneliness, which is a negative experience, can be transmuted into solitude, which is a positive blessing. Loneliness of itself debilitates. Solitude builds up, affords a conscious setting in which significant growth in the life of the Spirit can take place. Solitude is a gift of time without accompanying distraction, an opportunity to keep company with one's own soul. It is where the Holy Spirit can help one harness one's own cross in such a way that it can be carried without too great strain. It is what St. Paul called, "the life which is hid with Christ in God." Solitude is conducive to journaling, reflection, meditation, and is indispensable to contemplation.

Contemplation ultimately defies definition. It is an art, a gentle art unique with each artist. It is an altered state of consciousness which comes only by grace though one is called upon to dispose one's inner condition to be accessible to the gift that cannot be compelled. We must distinguish between meditative prayer and contemplative prayer. In meditative prayer the mind is still engaged in discursive reasoning. There is a stream of consciousness in which thinking is still taking place and images are still forming. The modes of meditative prayer are praise, thanksgiving, confession, intercession, and petition. These are very valid and indeed necessary forms of prayer if one is to answer intelligibly to that of God in one's self. Response both to the immanent God within and the transcendent God without and beyond require those modes of communication because of God's being and nature. We are admonished by the wisdom of the Hebrew Bible to keep God nameless and imageless. If God is a personal Being of some kind, and it is hard to believe that the source and substance of all love is not a personal Being, then this God must be androgynous, as some in the early Christian Church believed.

Contemplative prayer or contemplation proper is a state of consciousness in which the body has been quieted so that it can be in the service of Spirit. One can actually will and attain with practice this first step on "the way in" to the altered state of consciousness by employing one or more of a great variety of techniques, including yoga practices, following one's breathing, focusing one's attention on a candle flame, rubbing softly between one's fingers some smooth, polished pebbles, imaging a beautiful and restful country scene into which one can totally relax. Quieting the mind is next. This is much more difficult, but there are techniques which have proven helpful. The gentle persevering repetition of a mantra can help to clear the busy house of the mind. One can move, with some effort of the will, from a focused consciousness toward a diffuse awareness. One can practice letting go of one image after another in the restless turnings and maneuverings of the mind. But it is doubtful whether any

Není pochyb o tom, že někteří hluboce kontemplativní lidé se naučili spolupracovat s Duchem, dokud nedosáhli tohoto autentického stavu. Nelze úplně říci, že se v tom stali „zběhlými“, aby to nevzbuzovalo dojem, že toho dosáhli výhradně vlastní vůlí.

Většina z nás se k tomu, co si představujeme jako skutečnost, dostala jen občas, ale víme, že v kontemplaci se skrývá perla nesmírné ceny, a vytrvale ji hledáme. „Cesta dovnitř“, která spolehlivě funguje, nebyla nalezena, a ti, kteří často nacházejí svou „cestu dovnitř“, tvrdí, že je to vždy milostí. Ale i přiblížení se počítají a existuje hluboký smysl, v němž „jednou stačí“, pokud se člověk návykově vrací k tomuto prahu a ví, že je v přítomnosti svatyně svatých.

Musíme mít na paměti, že stoupenci východních náboženství používají slovo meditace pro to, co jsme na Západě dlouho označovali jako kontemplaci. To je zdroj mnoha současných zmatků. Dokud rozumíme odlišnému smyslu, v němž obvykle mluvíme o meditaci, můžeme komunikovat bez obtíží. Kontext pro meditaci na Východě a pro kontemplaci na Západě popisují zasvěcení stejnými slovy: temnota, prázdnota, nicota. Ti v západní tradici očekávají zkušenost Boží přítomnosti, zatímco ti na Východě očekávají *satori* neboli osvětlení. Oba pokusy popsat nepopsatelné jasně ukazují k téže konečné záhadě a prokazatelně způsobují postupnou proměnu poutníka v autentického kontemplativce.

Každý patnáctiminutový nebo dvacetiminutový pokus vejít do ticha, vstoupit v důvěře do temnoty, zahrnuje vědomé cvičení v „uvolnění“ (*letting go*). Uvolnění po určenou dobu od svého frenetického úsilí držet krok s životem, dělat věci, plnit odpovědnosti, zachovat nedotčenou personu. Kromě toho to může zahrnovat úmyslné uvolnění svých slábnoucích darů a talentů, jejich svěření do péče dárce všeho dobrého a znovuzasvěcení toho, co z tvůrčího potenciálu zůstává. Praxe kontemplativní modlitby je v podstatě nácvikem umírání, praxí v uvolňování nálehavých požadavků ego ve prospěch realizace Já, sledováním toho, co svatý Bonaventura nazval „Putováním duše do Boha“.

Kontemplativní modlitba je způsob poznávání sebe sama pod aspektem věčnosti. Je to způsob, jak realizovat starou gnostickou moudrost obsaženou ve slovech „Kdo zná sám sebe, zná Všechno“. Mohli bychom také říci: „Kdo zná sám sebe jako součást Všeho, zná sám sebe i Všechno.“ Toto je způsob par excellence, jak posvětit své umenšení, protože je člověk vkládá do péče vesmíru, „toho, jak se věci mají“, takže zatímco pro ego byly ztraceny, nejsou ztraceny pro Já, které je nerozlišitelné od Všeho nebo Jednoho. V tom okamžiku, kdy se člověk konečně vzdal umenšení, si je vědom, že nic nebylo ztraceno a že všechno je v pořádku. Umenšení byly posvěceny.

act of the will can accomplish the final transition into the altered state of consciousness known as contemplation.

No doubt some profound contemplatives have learned to cooperate with the Spirit until the authentic condition is realized. One cannot quite say they have become “adept” at it lest this suggest that it is attained by their own volition alone.

Most of us have only had occasional approximations to what we imagine is the real thing, but we know that contemplation is the field in which lies the pearl of great price and we persist in digging for it. “A way in” which unfailingly works has not been found, and those who frequently find their “way in” claim it is always by grace. But even approximations count and there is a profound sense in which “once will do,” as long as one habitually returns to that threshold and knows that he or she is in the presence of the holy of holies.

We must bear in mind that those of the Eastern religions use the word meditation for what we have long designated in the West as contemplation. This is the source of much contemporary confusion. As long as we understand the different sense in which we habitually speak of meditation, we can communicate without difficulty. The context for meditation in the East and that for contemplation in the West are described by the initiates in the same words: darkness, the void, nothingness, emptiness. Those in the Western tradition are awaiting an experience of the presence of God whereas those in the East await satori or enlightenment. Both attempts to describe the indescribable clearly point to the same ultimate mystery and demonstrably produce the gradual transformation of the pilgrim into the authentic contemplative.

Each fifteen or twenty-minute attempt to go into the silence, to enter the darkness in trust, involves a conscious exercise in “letting go.” Letting go for the appointed time of one’s frenetic effort to keep pace with life, to get things done, to fulfill responsibilities, to retain intact the persona. In addition, it can involve an intentional letting go of one’s waning gifts and talents, a committing of them into the care of the giver of all good things and a rededication of what creative potential remains. The practice of contemplation is, in effect, a practice in dying, a practice in letting go of the insistent demands of the ego in favor of the realization of the self, a pursuit of what St. Bonaventure called “the Soul’s journey into God.”

Contemplative prayer is a way of knowing one’s self under the aspect of the eternal. It is the way to realize the ancient Gnostic wisdom contained in the words “Whosoever knows oneself knows the All.” We might also say, “Whosoever knows oneself as part of the All knows oneself and the All.” This is the way par excellence of hallowing one’s diminishments because one puts them in the keeping of the universe, “the way things are,” so that while they have been lost to the ego they are not lost to the Self who is indistinguishable from the All or the One. At that moment, when one has finally let go of the diminishment, one is aware that nothing has been lost and that all is well. The diminishments have been hallowed.